

BALOG GÁBOR

Az embercsempészs elleni bűnüldöző munka nemzetközi vetületei, tapasztalatai

Az illegális migráció az elmúlt években az egyik legérzékenyebb politikai kérdéssé vált az egész világon, ezen túlmenően a közéleti és magánbeszélgetések állandó és meghatározó témája lett. Kiemelten aktuális témává emelte az illegális migrációt annak a terrorizmus kérdéskörével való összekapcsolása, különösen hogy az elmúlt két évben a híradások központi helyére emelkedett mindkét témakör ok-okozati összefüggéseinek boncolgatása. Az illegális migráció és a terrorizmus háttérében viszont alattomosan meghúzódnak azok a nemzetközi szinten működő embercsempész bűnszervezetek, amelyek módszerei sokszor a legális segítségnyújtás látszatát keltik, holott tevékenységük egyetlen mozgatórugója az anyagi haszonszerzés. Az alattomos jelző kicsit túlzottnak hathat elsőre, de ha mélységeiben vizsgáljuk az embercsempészek tevékenységét, jól látható, hogy jogellenes tevékenységüket egyetlen cél vezérli, és nincsenek tekintettel a következményekre. Nem nézik, hogy az általuk szervezett illegális utaztatások során a migráns csoportok tagjai között milyen bűnös szándékkal érkező emberek vannak, de azt sem, hogy az embertelen körülmények között szállított emberek – köztük gyermekek – életét milyen veszélyeknek teszik ki. Amit megvalósítanak, az teljes mértékben kimeríti a transznacionális szervezett bűnözés fogalomkörét, az ez elleni fellépés a felderítést, a nyomozást, valamint a bizonyítási eljárást folytató hatóságok szoros együttműködését igényli hazai és nemzetközi szinten.

Örömmre szolgál, hogy az illegális migráció háttérében működő embercsempész bűnszervezetek ellen folytatott nemzetközi nyomozásokról nem egyfajta elérendő és kívánatos célként kell írnom, hanem a hazai és nemzetközi környezetben kialakított gyakorlatról és az elért eredményekről, ez pedig a magyar bűnüldözés e speciális szegmensének sikereként könyvelhető el.

Természetesen nem dőlhetünk elégedetten hátra, hiszen a szervezett bűnözői körök állandó feladatokat adnak az ellenük fellépő bűnüldöző hatóságoknak a konspirált tevékenységükkel, az elkövetési módszerek, az útvonalak folyamatos változtatásával, a jogszabályváltozásokra és a hatóságok intézkedéseire való azonnali reagálással.

Magyarország az illegális migráció nemzetközi útvonalán alapvetően tranzitországgként jelenik meg, ebből eredően a lakosságra és a társadalomra gyakorolt negatív hatásai nem érezhetők közvetlenül. A célországokban a bűnügyi statisztikáknak az elkövetők állampolgársági megoszlását jelző számadatai viszont visszatükrözik a Magyarországot érintő illegális migráció szempontjából meghatározó állampolgárságok jelenlétét.

Magyarország Európai Unióhoz csatlakozásából, valamint a 2007. december 21-én történő teljes jogú Schengen-tagga válásából eredően megváltozott geopolitikai és nemzetközi jogviszonyai meghatározóként hatottak a szervezett bűnözés alakulására. A schengeni tagga válásból fakadóan a személyek, az áruk és a szolgáltatások tagállamok közötti szabad áramlását illetően megszűntek a korábbi korlátozások, de hangsúlyozni kell, hogy ezek a változások a határokon átnyúló szervezett bűnözés előtt is kaput nyitottak. A belső határokon a totális ellenőrzés megszűnéséből eredően leszűkültek a hatósági feladatok lehetőségei, továbbá az ellenőrzésekből származó, bűnügyileg releváns információkat más intézkedések révén kell pótolni. A bűnüldöző munkát negatívan befolyásoló tényezők újabb nehézségek elé állították nemcsak a hazai, de más tagállamok bűnüldöző szerveit is, ezek megoldásában sokat segít a nemzetközi bűnügyi együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázása.

Az embercsempészes nyomozásának nemzetközi szintű kiterjesztését, az Európai Unióra nehezedő illegális migrációs nyomás komplex kezelését szükségessé tevő körülmények közül tekintsük át röviden a Magyarországot 2011 és 2016 között érintő embercsempész tevékenység alakulását, illetve az azt befolyásoló körülményeket.

Földrajzi elhelyezkedése következtében Magyarország az illegális migráció útvonalán fekszik, eltérő intenzitású érintettséggel. Már 2011 második fél évében jelentős növekedés volt tapasztalható az Ausztria területén elfogott illegális migránsok száma tekintetében, akik Magyarország Szerbiával közös határszakaszán érkeztek a schengeni övezetbe. Ezzel egyidejűleg a magyar–szerb határszakaszon, illetve Magyarország mélységi területein szintén kiemelten nőtt az elfogott pakisztáni, afgán, szomáliai, líbiai állampolgárok száma, akik válságövezetektől érkeztek az Európai Unióba, többségében a Törökország–Görögország–Macedónia–Szerbia–Magyarország útvonalon.

A helyzet kialakulásának egyik lényeges oka volt az ellenőrzés összeomlása Görögország határain. A kialakult helyzet megoldására magyar–osztrák közös fellépés vált szükségessé az uniós intézményi infrastruktúra bevonásával, a külső határon fokozott ellenőrzés, és regionális szinten túlmutató bűnügyi intézkedések bevezetésével.

A 2011 szeptemberére kialakult migrációs helyzet kapcsán bekövetkező osztrák–magyar belügyminiszteri egyeztetés, majd a szerb belügyminiszterrel kiegészülve aláírt együttműködési megállapodás következtében felállt egy közös elemzőcsoport, amelynek főbb megállapításaiból világossá vált, hogy 2012-ben a Magyarországon tapasztalt emelkedő tendencia mind a csempészet, mind az illegálisan beutazó személyek száma tekintetében is tovább folytatódik. Az embercsempészes többsége a zöldhatár illegális átlépésével, vagy különböző csempészcsoportok szervezésében személy- és tehergépkocsikkal utaztatva valósult meg.

A Magyarországon folytatott felderítések alapján megállapítható volt, hogy az afrikai származású migránsok – elsősorban marokkói és algír személyek csempészésére – kiindulási országgént Romániát használták, valamint aradi és temesvári csempészszervezeteket vettek igénybe. Ennek az volt az oka, hogy ezekben a városokban megnőtt azon arab ajkú – Romániában már legálisan tartózkodó – afrikai emberek száma, akik a honfitársaik csempészésére specializálódtak. A csempészetek egy része tehervagonokban megbújva kísérelt meg Magyarországot területére bejutni, majd onnan tovább utazni.

Az elkövetési módszerek, és vele párhuzamosan az elkövetők állampolgársági kategóriáit illetően 2013 első felében jelentős változásként volt értékelhető, hogy ismét és erőteljesen felértékelődött, az embercsempész szervezetek határátelőhelyi aktivitásának némi csökkenése mellett. Ennek oka egyértelműen a 2013. január 1-jétől bekövetkező jogszabály-módosítás, amelynek nyomán a menedékkérelmet benyújtók nyílt intézményekbe kerültek, és onnan szabadon eltávozhattak. Ezért a befogadóállomásokon megjelentek a szervezői szerepkört betöltő, többségében ott elhelyezett külföldiek, valamint „külsős”, alkalmanként magyar elkövetők is, akik anyagi ellenszolgáltatásért vállalták az illegálisan továbbutazni szándékozók kíséretét budapesti, győri és soproni vasúti átszállópontokig, esetenként Ausztriába történő illegális kijutásukig. További problémát okozott a tehervagonokban történő megbújás, illetve embercsempészek általi bűjtetés.

A menedékjoggal történő visszaélések elleni fellépés tekintetében 2013. július 1-jétől bevezetett jogszabály-módosítás (menekültügyi őrizet bevezetése) következtében jelentősen csökkent a menedékkérelmet előterjesztő külföldiek száma. A határrendészeti tevékenység keretében bevezetett intézkedések adatai szerint az intenzív migrációs nyomást mutató hónapokhoz képest nagyjából nyolcvan százalékkal kevesebb külföldi elfogására került sor. Ez abból adódik, hogy a migránsok már nem keresték önként a hatósági személyeket a határterületen, és nem számoltak a menekülteljárással való visszaélés lehető-

ségével, mivel tisztában voltak a jogi háttér megváltozásából eredő következményekkel.

A Magyarországot érintő illegális migráció vonatkozásában továbbra is a magyar–szerb határszakasz volt a legaktívabb, az összes migrációval összefüggő jogsértő cselekmény nyolcvan százaléka itt valósult meg. Az illegális migrációra jellemző állampolgársági kategóriák 2014-ben folyamatosan bővültek, egyre nagyobb számban jelentek meg különböző válságövezetektől érkező nemzetiségek is, a korábbiakon túlmenően. Jellemző volt a koszovói albán, a szír, a pakisztáni és az afgán, de emellett további afrikai országok állampolgárainak megjelenése is, akik Magyarország felől kívánnak eljutni nyugat-európai államokba, elsősorban Németországba.

2015 első két hónapjában hosszú évek óta nem látott mértékű illegális migrációs nyomás érte el hazánkat a magyar–szerb határszakaszon. A tiltott határátlépők számának jelentős arányú növekedésének hátterében a Koszovóban kialakult politikai és gazdasági válság elől menekülők álltak. A koszovói menekültek ilyen arányú illegális belépését a Belügyminisztérium és az Országos Rendőr-főkapitányság vezetésének intenzív és komplex, határozott fellépést mutató intézkedéseivel és nemzetközi tárgyalássorozattal sikerült 2015. február végére normalizálni. A magyar, német és osztrák együttes nyomásgyakorlás következtében 2015. február végére a koszovói migránsok száma drasztikusan csökkent. Intézkedés történt a szerb határszakasz határrendészeti megerősítésére, a mélységi ellenőrzések fokozására, ezen belül az osztrák féllal történő vonat-ellenőrzések végrehajtására.

A határrendészeti feladatok mellett bűnügyi területen is intézkedések bevezetésére került sor, ennek nyomán 2015 első két hónapjában számos eljárás indult embercsempészési ügyekben.

A megtett intézkedések következtében február utolsó harmadában a koszovói menekültek száma minimálisra csökkent, miközben nőtt a tiltott határátlépés miatt elfogott szíriai, afgán, iraki állampolgároké, de megjelentek az iráni, pakisztáni, palesztin és bangladesi állampolgárok is. A migránsok befogadóállomásokról (elsősorban Debrecen, Vámosszabadi) való csempészése mellett tapasztalható volt, hogy erősödött a budapesti szervezők aktivitása is. Budapesten elsősorban az arab vagy magyar állampolgárságot szerzett szír, palesztin, afgán, szenegáli szervezők váltak aktívvá.

2015-ben a magyar–szerb határon – a határzár bevezetésének időpontjáig, 2015. szeptember 15-ig – tömegesen érkeztek rendezetlen státusú harmadik országbeli állampolgárok hazánkba, az összes tiltott határátlépés 99,4 százaléka ezen a határszakaszon valósult meg. A déli határszakaszon elfogott kö-

zel négyszázezer illegális migráns óriási piacot teremtett a bűnözők számára, és az embercsempészek célterületévé tette Magyarországot. Az elfogott embercsempészek száma meghaladta az ezeröttszázat, mivel a szabályozatlan bevándorlók számának növekedésével egyenes arányban emelkedett az embercsempészek aránya is.

A magyar–szerb határon kiépült a biztonsági határzár, építése a magyar–horvát szakaszon is folytatódott. A fizikai határzár kiépítése után a migránsok folyamatosan keresték azokat a lehetőségeket, amelyek megkönnyítik az eljutásukat Nyugat-Európába. Igyekeztek elkerülni a hatóságok regisztrációját, ennek érdekében embercsempészek szolgáltatásait vették igénybe.

A magyar, az osztrák és a német rendőrség által bevezetett nyílt intézkedések kapcsán látható volt, hogy az embercsempész szervezetek egy ideig kivártak, miközben a bűnszervezetek tagjai körében egyre növekedett a bevételkielés miatti feszültség. Ebben az időszakban kezdődött meg a görög–macedón határszakaszon a kerítés megépítése, ez a szerbiai bűnszervezetek számára egyértelművé tette, hogy megszűnt a pályaudvarokon, a migránsok összegyűjtésére és regisztrálására létrehozott tranzitzőnákban megjelenő hatalmas méretű menekülttömeg, mindez pedig segítséget adott az embercsempészeshez. A görög–macedón határszakaszon feltorlódott migránsok egyre agresszívabbakká váltak, több konfliktus is kialakult egyrészt a migránsok és a macedón hatóságok, másrészt egyes migráncsoportok között.

A magyar jogalkotói szándék folyamatosan bezárta az illegális migránsok és az őket segítő embercsempészek előtt még nyitva álló kiskapukat.

A határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról szóló 2016. évi XCIV. törvény 2016. július 5-i hatálybalépése után jelentősen csökkent a Magyarországra illegálisan bejutó harmadik országbeli állampolgárok száma.

A jogellenesen belépő elfogott illegális migránsok között leggyakoribbak az afgán, pakisztáni, szíriai, iraki, marokkói, iráni és török állampolgárságúak. Az elfogottak több mint kétharmada afgán, pakisztáni, iraki és szír állampolgár. A 2016. július 5. után feltartóztatott és visszakísért személyek között szintén az ilyen állampolgárság dominál. Az említett jogszabály hatálybalépése óta a migránsok Szerbia területén keresik azokat a lehetőségeket, amelyek a Nyugat-Európába való sikeres eljutásban segítik őket.

Úgyszintén illegális jövedelemszerzési lehetőséget kínált a nyílt befogadóállomásokról távozó menekülteknek való segítségnyújtás. A törvény hatálybalépése után azonban jelentősen csökkent az efféle létesítményben elhelyezett menekültek száma, így az embercsempészes ilyesfajta elkövetési módszere is.

2016. július utolsó hetétől egyre erősebb embercsempész tevékenység figyelhető meg a magyar–szerb határ térségében. A határtérségben jelenlévő, a határ őrzését végző élőrő megnehezíti az embercsempészek dolgát, akik kézi hőkamerákkal, drónokkal, és élőrővel is folyamatos ellenfigyelést végeznek szerb területről. Módszereik között megjelenik az úgynevezett terelés, amikor is kisebb csoportok határvonallal párhuzamos mozgásával, illetve a ideiglenes biztonsági határzár rongálásával igyekeznek a figyelmet lekötni, figyelve a magyar hatóságok reakcióit, az élőrő átrendeződését, az esetleg őrzés nélkül hagyott szakaszokat.

Jellemzővé vált a migráns csoportok elhúzódó, akár több napig is tartó várakoztatása a határterületen, illetve igyekeznek álcázni a mozgásukat az illegális határátlépési kísérlet során (terepmintás ruházat, magas növényzetű mezőgazdasági, illetve fedett területeken való mozgás).

Az illegális migráció háttérében lévő embercsempész bűnszervezetek jellemzői

Az embercsempészség elkövetésében szervezői és irányítói szerepkörben tevékenykedők származási országa többségében megegyezik a csempésztett személyekével (afgán, koszovói albán, pakisztáni), és a bűnszervezetek tagjai az illegális migráció útvonalán elhelyezkedő országok mindegyikében jelen vannak. A szállításokban szerepet vállaló személyek között az elmúlt hónapokban jelentősen megnőtt a román és a bolgár sofőrök száma, de jelen vannak a célországok területén élő, ott már valamilyen huzamos tartózkodási jogcímet szerző (szír, afgán, pakisztáni, tunéziai) személyek is.

Megállapítható, hogy a szervezők egymással tartanak kapcsolatot (például Szerbia területéről az Olaszországban lévő szervező) és a fogadó országban lévő személy irányítja a sofőrt a migránsok felvételi helyére, többnyire GPS-koordináták, illetve az adott kilométerszelvény megadásával.

A szervezett bűnözői csoportok nem túl tagoltak, a vezető személyéhez kapcsolódik néhány bizalmas személy, akik közvetlenül kapcsolatot tartanak az elkövetés folyamata során megjelenő kiindulási, tranzit- és célországokban lévő személyekkel, akiknek feladata a következő tevékenységekre osztható:

- toborzó személyek a kiindulási országban;
- szállítók és szállást segítők a szomszédos országban (Románia, Szerbia, Horvátország);
- a zöldhatáron való átjutást segítők (sétáltatók);

- a továbbszállítást végző (magyar, vagy a célországból ideérkező külföldi) személyek;
- esetleg a továbbszállítás megszervezéséig elszállásolást nyújtó személyek (magánház tulajdonosa, panziók, hotelok munkatársai);
- a célországokban az illegális migránsokat fogadó személyek.

Az illegális migrációhoz kapcsolódóan fontos kiemelni, hogy az úgynevezett klasszikus embercsempészs mellett fokozott figyelmet kell fordítani az úgynevezett legális rendszerekkel való visszaélések körében a vízumok csalárd módon történő megszerzésére is. Ezekben az esetekben a vízumigényléshez benyújtott meghívólevelek, illetve gazdasági, turisztikai, tanulmányi jogviszonyt, együttműködést igazoló papírok mögött nincs tényleges tevékenység és tartalom, a vízumigénylés célja, hogy a megszerzett schengeni vízum birtokában a külföldi állampolgárok a schengeni egyezményt aláíró országok területére lépjenek, majd a vízumuk érvényességének letelte után jogellenesen ott maradjanak.

Az embercsempészs bűnszervezetben való elkövetésének jogi összefüggései

Az embercsempészs bűncselekmény az elkövetés természetéből fakadóan (államhatár átlépéséhez való segítségnyújtás) magában hordozza az államhatáron átívelő, az elkövetők egyfajta együttműködését igénylő szervezettség meglétét. Az egyik legmeghatározóbb és legrészletesebb joganyag¹ álláspontja szerint a több országhatár különböző személyek közreműködésével történő illegális átlépése, a migránsok gyűjtőhelyen pihentetése, összegyűjtése, majd továbbutaztatása fogalmilag és valóságban is szervezett tevékenységet feltételez. Ez egyértelműen arra utal, hogy az embercsempészt végző ismeretlen számú résztvevőből (irányítók, vezetők, kísérők) álló, országokon átnyúló tevékenységet kifejtő bűnözői csoport jól összehangoltan, rendszeres tevékenységet folytatva működik. Az e tevékenységbe belföldön bekapcsolódók részéről nem szükséges, hogy megtörténjen a bűnszervezet összes tagjának, a köztük kialakult munkamegosztásnak, a csoport összehangolt működésének feltérképezése. Ez nem is várható el, mert az efféle bűnözői csoportok konspirációs szabályok szerint tevékenykednek. Ezért azzal szemben, aki e csoport működésébe be-

¹ 4/2005. Büntető jogegységi határozat a bűncselekmény bűnszervezetben való elkövetésének megállapíthatóságáról.

kapcsolódik, és abban akár egy alkalommal részt vesz, helye lehet a bűnszervezetben történő elkövetés megállapításának.

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 353. §-ában rögzített embercsempészség bűnszervezetben történő elkövetését ugyane törvény 459. § (1) bekezdésének 1. pontja² definiálja. Ennek alapján a bűnszervezetnek hosszabb időre szervezettnek, összehangoltnak kell lennie. Aki e csoport tevékenységébe bekapcsolódva akár az első bűncselekményt elköveti, lehetőséget teremt arra, hogy magatartását bűnszervezetben elkövettként értékeljék, valamennyi törvényes következménnyel együtt. Természetesen mindezt csak akkor kerülhet sor, ha a nyomozáskor megállapított, bizonyítékokkal alátámasztott tényállás a Btk. 459. § (1) bekezdésének 1. pontjában felsorolt törvényi feltételek megállapításához szükséges tényeket tartalmazza. Ehhez pedig a nyomozó hatóságok alapos, körültekintő, és széles körű szakmai munkájára van szükség.

A bizonyítási eljárásban akadályozó tényezőként jelentkezik, hogy a bűnözői csoportok irányítói többnyire közvetlenül nem vesznek részt az elkövetésben, illetve nem adnak közvetlen utasítást a bűncselekmények végrehajtására, igyekeznek a háttérben maradni. A bűnszervezet tagjainak fegyelmezettsége, adott esetben megfélemlítése vagy anyagi függősége miatt nehéz bizonyítani a bűnszervezet vezetőinek érintettségét.

Az embercsempészség konspiráltsága miatt ha egy adott büntetőeljárás elrendelését nem előzte meg titkos információgyűjtés, a nyílt eljárás eszközeivel nagyon nehéz a büntető törvénykönyv bűnszervezetre vonatkozó feltételei körében meghatározott tényállási elemeket bizonyítani a bűncselekmény bűnszervezet tagjaként, vagy annak megbízásából történő elkövetése vonatkozásában. A bűnszervezetek ellen folytatott bűnüldöző munka specialitása, hogy minőségileg más jogi megközelítést igényel, mintha csak önmagában véve egyének együtt cselekvéséről beszélünk. Esetenként előfordul, hogy a nyílt nyomozás folyamán valamely elkövető beismerő vallomást tesz, de ha ezt más forrásból beszerzett bizonyíték nem támasztja alá, az ügyészség részéről kérdéses a bűnszervezetben elkövetett embercsempészség miatt a vádemelés, illetve a vád sikeres képviselése.

Az embercsempészség gyanúja miatt induló eljárások alapját jórészt csak egyedi esetek, egyszeri történeti tényállások adják, ez eleve nem alapozza meg a hosszabb időre utaló szervezettséget és az összehangolt működést. A

² Bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.

büntetőeljárások elrendelésekor meglévő bizonyítékok értékelése alapján még nem lehet kétséget kizáróan, bizonyíthatóan minősíteni a bűnszervezetben történő elkövetés tényét, különösen nem annak az elkövető részéről meglévő ismérvei tekintetében megnyilvánuló tudatosságát.

Az embercsempészség miatt elrendelt nyomozások eredményes lefolytatásához a titkos információgyűjtés és a büntetőeljárások szoros összhangját kell megteremteni, mivel az előzetesen beszerzett információkra építve kell az elfogásokat, majd a nyomozási cselekményeket tervezni, a kihallgatási taktikákat felépíteni. Fokozott a szerepe a jogsegély keretében történő együttműködésnek, illetve a titkos információgyűjtés során keletkezett információk bizonyítékként történő felhasználásának is. Ezek az eszközök elengedhetetlenek a megalapozott bizonyításhoz, illetve a bűnszervezetben történő elkövetés megállapításához, továbbá a nemzetközi szintűség alátámasztásához.

Összességében megállapítható, hogy a hazai jogi szabályozás elégséges kereteket teremt a nemzetközi bűnszervezetek elleni fellépéshez mind a büntetőjogi, mind a nemzetközi bűnügyi együttműködést illető rendelkezéseket figyelembe véve. A bűnüldöző munka kapcsán megtett intézkedésekkel a meglévő kereteket kell megtölteni olyan tartalommal, amely alkalmas annak megállapítására, illetve bizonyítására, hogy az adott bűncselekményt egy tényleges bűnszervezet követte el. A végrehajtás körülményeit és az egyes elkövetési magatartások láncolatos, egymásra épülő cselekményeit egyértelműen kell alátámasztani, és a büntetőeljárás nyomán megállapított (történeti) tényállás, továbbá a büntető törvénykönyvben meghatározott kritériumok egyezősége következtében lesz az elkövető(k) magatartása tényállásszerű és a bűnösségük megállapítható.

A bűnszervezetben elkövetett cselekményekhez társuló magasabb büntetési tétel önmagában nem visszatartó erő, csak ha a szervezett bűnözői csoportok ellen a büntető igazságszolgáltatás szereplői komplexen, a meglévő (jogi és tárgyi) eszközök teljes kihasználásával lépnek fel, és sor kerül a tényleges felelősségre vonásra.

Az embercsempészség nemzetközi keretek között történő nyomozásának tapasztalatai

Már rávilágítottam arra, hogy az elkövetési módszereket a folyamatos változás jellemzi, ezt rengeteg külső körülmény befolyásolja. Az elkövetés körül-

ményeinek a befolyásoló tényezőkhez való rendszeres igazítása mellett egy-
valami állandó: az illegális migrációhoz kapcsolódó szervezett bűnözés nem-
zetközi működése.

Az embercsempész bűnszervezetek tagjai az illegális migráció útvonalán
elhelyezkedő tranzitországok mindegyikében jelen vannak, jogellenes tevé-
kenységük minden apró részletét mérnöki pontossággal tervezik és hangolják
össze. A bűnszervezetek elleni fellépést nehezíti, hogy a bűnszervezet veze-
tői az embercsempészések tervezését, szervezését török, görög, szerb, román
területen, valamint a célországok (Ausztria, Olaszország, Franciaország, Né-
metország) területén intézik, ezért a bűnszervezetek tevékenységének mara-
déktalan felszámolása érdekében fokozottan fontos az érintett országok ille-
tékes hatóságaival való műveleti együttműködés.

A Magyarországon tapasztalt embercsempész tevékenység alapvetően két
meghatározó jelenségkörre osztható. Az egyik esetben azok a szervezett bü-
nözői körök jelennek meg, amelyek a schengeni területre történő illegális be-
utaztatásban működnek közre, a másikban a már illegálisan bejutó migránsok
úgynevezett másodlagos mozgásához, azaz valamely nyugat-európai ország-
ba történő továbbutaztatásához nyújtanak segítséget.

Az első esethez kapcsolódó ügyekben több olyan, Szerbiából irányított
embercsempész bűnszervezet ellen folytattunk és folytatunk titkos informá-
ciógyűjtést és büntetőeljárást, amelyek kiterjedt nemzetközi kapcsolatain ke-
resztül szervezik az illegális migránsok Szerbia területéről Magyarországra
történő csempészését, illetve Ausztriába, valamint más nyugat-európai
célországba való továbbszállítását. A nyomozások tapasztalatai alapján kijel-
lenhető, hogy az embercsempészések fő szervezői más országok – köztük
Szerbia – területén működnek, országunkat tranzitútvonalként használva.
Magyarország területén ezért csak az alacsonyabb szintű végrehajtók elfogá-
sára van lehetőségünk, fő célunk azonban a bűnszervezet vezetőinek, elfogá-
sa/elfogatása, ezért kiemelten fontos az uniós és a harmadik országok nyo-
mozó szerveivel való nemzetközi együttműködés.

Az illegális migránsok illegális továbbutazásának megszervezésében sze-
repet vállaló bűnszervezetek elleni fellépés alapköve a nemzetközi bűnügyi
együttműködés. A közvetlen adatcsere, az azonnali, telefonos megkeresésre
történő információközlés elengedhetetlen a hatékony fellépéshez, a sikeres
nyomozáshoz. A szerb féllel folytatott együttműködésben elsődleges partner
a Szerb Köztársaság belügyminisztériumában működő bűnügyi nyomozó
igazgatóság szervezett bűnözés elleni szolgálat általános bűnszervezetek el-
leni főosztályának embercsempészés és emberkereskedelem elleni osztálya.

Napjainkra napi szintű a információcsere köztünk, és a szerb rendőri szervekkel kialakított viszonynak hála számottevően rövidül az egyes tagállamok szerveinek reakcióideje a jogsértő cselekmények elleni fellépés tekintetében. A szerb partnerrel folytatott együttműködés jelentősége azért is kiemelendő, mert harmadik országgént más információs csatornákat kell működtetni, mint az Európai Unió más tagállamaival folytatott közös munka során. Az információcsere vonatkozásában kiemelt szerep hárul Magyarországra Szerbiába delegált rendőri összekötő tisztjére, helyzetéből adódóan ő jelentős mértékben felgyorsítja a valós idejű információáramlást a műveleti intézkedések kapcsán.

A közös bűnüldöző munka keretében többnyire párhuzamos/tüköryomozásokra kerül sor, ezekkel főként a szerb féllel folytatott együttműködésből van tapasztalatunk³. A szerb partnerrel folytatott együttműködés két esetben is akkor volt a leghatékonyabb, amikor előzetesen egyeztetett időpontban a felderített embercsempész bűnszervezet Szerbia területén lévő tagjainak elfogását magyar nyomozó jelenléte támogatta. Ennek keretében lehetőség nyílt az akció részletes előkészítésére, a magyar oldalon szükséges intézkedések helyszíni egyeztetésére, valamint azonnali reagálásra a magyar nyelvű közleményekre.

A párhuzamos nyomozás az embercsempész bűnszervezetek elleni fellépés hatékony eszközének bizonyult, kiemelten a felderítésig és az elfogásig szükséges intézkedések terén. Az elfogás utáni vizsgálati munka markánsan épül az együttműködő partnerek által megtett intézkedések során keletkezett bizonyítékokra is. E téren probléma, hogy ennek jellemző eszköze a kölcsönös jogsegély, amelynek átfutása rendkívül időigényes.

A problémakör kapcsán szükséges megemlíteni, hogy a nemzetközi együttműködésekben nem a rendőri szintű, a felderítések és a nyomozások idején megvalósuló információcsere a kérdéses, hanem ennek alapján a két vagy több tagállam területén meginduló büntetőeljárásokban a vádelőkészítés keretében a bizonyítékok igazságügyi vonalon történő kicserélésének időszükséglete. Az elhúzódó adatcsere miatt a nyomozások időszerűsége csorbul.

A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda nyomozó szerveinek hatáskörébe tartozó ügyekben embercsempészség miatt folytatott titkos információgyűjtések és büntetőeljárások során – azok természetéből fakadóan – valamennyi esetben sor kerül nemzetközi bűnügyi együttműködésre. Ennek

³ A szerb féllel folytatott együttműködés eredményeként az elmúlt két évben nyolc műveleti együttműködés zárult egy-egy adott bűnszervezet tagjainak teljes körű felszámolásával, ezekben a két ország területén közel száz embercsempész ellen indult eljárás.

keretében az esetek többségében az egyszerű adatkérésen túl műveleti találkozók megtartása is szükségessé válik, mivel elengedhetetlen az érintett nyomozások aktuális állásainak, az eljárás alá vont személyek kölcsönös megismerése, majd ennek alapján a további intézkedések közös tervezése, egyeztetése. Az információcsere fórumai és csatornái főként a SELEC és az Europol által megszervezett műveleti találkozók, valamint az ezek során kialakult bizalmas kapcsolatrendszerből eredően a nyomozók közötti közvetlen kapcsolattartás.

A megbeszéléseken általában felvetődik a párhuzamos nyomozások indításának, illetve közös nyomozó csoportok (Joint Investigation Team) felállításának kérdése, amely mindig az adott ügyek jellegétől, tartalmától, az érintett partnerek körétől függ.

A lefolytatott eljárások tapasztalatai alapján is megállapítható, hogy – az ügyek összetettségére, a bizonyítás során felvetődő későbbi jelentős mennyiségű adat cseréjének szükségességére figyelemmel – a nemzetközi bűnügyi együttműködésben szükséges elemként jelenik meg a közös nyomozó csoport felállítása. A közös nyomozó csoport felállításához szükséges adminisztratív intézkedések elhúzódása viszont sok esetben okafogyottá teszi annak létrehozását.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, amikor nemzetközi szintű közös nyomozó csoportokról beszélünk, akkor kizárólag az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 57. §-ában foglalt közös nyomozó csoport létrehozásáról van szó. Ennek értelmében a legfőbb ügyész engedélyével az ügyész, illetve a tagállam igazságügyi vagy nyomozó hatósága közös nyomozó csoport létrehozását kezdeményezheti, ha a már megindult büntetőeljárásban a több tagállamra kiterjedő bűncselekmény felderítése különösen bonyolult, vagy a bűncselekmény miatt több tagállam folytat büntetőeljárást, és ezért a nyomozások összehangolására van szükség. Az embercsempészség minden mozzanatában magában hordozza a több tagállamra kiterjedő jelleget, mivel azt több tagállamban követik el, illetve előkészületének, irányításának, valamint a hozzá kapcsolódó részesi magatartásoknak a jelentős részét egy másik tagállamban fejtik ki.

A közös nyomozó csoportok kapcsán a téma kiterjedtségére tekintettel a hatóságunk által az elmúlt években embercsempészség miatt elrendelt és magyar kezdeményezésre felállított közös nyomozó csoportok felállításának alapvető feltételeit a következők szerint összegezhethetjük:

- Az érintett országokban folyamatban lévő büntetőeljárás szükséges ugyanazon bűncselekmény(ek) miatt.

- A tárgyként szolgáló ügyek azonos fázisban kell hogy legyenek. Ha már lezárás előtt áll valamely félnél a nyomozás, okafogyottá válik a kérdés. Ha túl korán kerül sor a JIT felállításának kezdeményezésére, akkor még nem behatárolhatók a közös cselekvési területek.
- Nemcsak egy adott ország területén bűncselekményt elkövető személyek büntetőjogi felelősségre vonására kell koncentrálni, hanem a határokon átnyúló szervezett bűnözői csoportok teljes felszámolására. Különösen igaz ez az embercsempészség miatt induló eljárásokra az elkövetés folyamatában, az egyes országok területén megvalósuló részcselekmények összefüggéseit illetően.
- Többmozzanatos információcsere szükséges, amely nemcsak rendőri információk kicserélésére koncentrál, hanem előkészíti az igazságügyi együttműködést, a bizonyítékok cseréjét. Sok esetben az egyes országok által elévített nyomozati cselekmények során beszerzett bizonyítékok a másik ország nyomozó hatóságainak munkáját segítik.

A nemzetközi szintű bűnüldöző munka finanszírozása terén szerzett tapasztalatok, kialakított gyakorlat

A bűnüldöző munka nemzetközi szintű kivitelezéséhez elengedhetetlen a közös tevékenységek finanszírozási kérdéseit is érinteni. A határon átnyúló szervezett bűnözés elleni fellépés kulcskérdése az érintett országok illetékes hatóságai közötti együttműködés. Ez csupán adminisztratív úton megvalósuló közös munka, amelynek keretében információcserére, illetve adatkérésekre kerül sor. Ennél sokkal összetettebb kérdékről beszélünk, hiszen a nemzetközi keretek között közösen dolgozó nyomozóknak már nemcsak a saját ügyeiket kell ismerniük, hanem a társországok által folytatott eljárások részleteit is. Ha szervezett bűnözés elleni küzdelemről, annak keretében az összefüggések, és kapcsolatrendszerük felderítéséről beszélünk, akkor le kell szögezni, hogy már nemzeti szinten is óriási adatmennyiséggel dolgozunk. Ezeknek az adatoknak a kicserélése, a kapcsolatok, összefüggések megismerése, a döntések előkészítése szükségessé teszi a műveleti szintű személyes találkozókat, ennek viszont jelentős anyagi vonzata van.

A pénzügyi fedezet előteremtése terén már viszonylag régóta vannak tapasztalataink, ezek alapjait az úgynevezett Fimathu-projekt keretében szereztük meg. A Fimathu-projekt célja a szervezett bűnözői csoportok felszámolá-

sa volt az illegális migráció Magyarországot és Ausztriát érintő útvonalán. Az elkövetési módszerek változása keretében már említettem a 2011-ben kialakult fokozódó illegális migrációs helyzetet, amelynek kezelésére magyar–osztrák közös fellépés vált szükségessé az uniós intézményi infrastruktúra bevonásával, a külső határon fokozott ellenőrzés és regionális szinten túlmutató bünygi intézkedések bevezetésével. A szakmai projekttel összefüggésben az Európai Bizottság *Bűnmegelőzés és bűnözés elleni harc* programjának felhívására benyújtottuk a *FIMATHU művelet – Magyarországot és Ausztriát érintő illegális migráció elleni harc* pályázati javaslatot, amelyet a bizottság pozitívan bírált el. Kedvezményezett partnerünk volt Németország, Ausztria, Lengyelország és Szlovákia, míg társult partner Szerbia és az Europol. A 36 hónapos pályázat teljes költségvetése másfél millió euró (452 millió forint), amelynek kilencven százaléka uniós támogatás. Ez a támogatás segítette a közös uniós fellépést az embercsempészség ellen, mint amilyen például a közös páneurópai letartóztatási akciónapok szervezése az Europol koordinációjával. A közös fellépés során meghatározó szerepe volt a két fél között működő közös elemzői csoport tevékenységének, amelynek eredményeként az értékelt időszak statisztikai adatain túl körvonalazódnak azok a nyomozások, amelyek kapcsán közös intézkedések szükségesek.

Időközben az Európai Unió új bűnüldözési ciklust alakított ki, ennek keretében stratégiák és prioritási területek meghatározására kerül sor, az ezek alapján tervezett műveleti munka pedig folyamatos monitoring alatt áll. A kialakított új rendészeti ciklus egy olyan metodológia, amely négy fő tevékenységre összpontosul: a rendészeti probléma feltárása, legmegelőbb megoldások megtalálása a probléma kezelésére, operatív tevékenységek, majd az egész folyamat monitorozása. A rendészeti szervek forrásai végesek, ezért szükségük van fontossági sorrend meghatározására, ami nem más, mint a leg súlyosabb biztonsági problémák szelektálása. Rendészeti szempontból fontos, hogy ne csak visszaszorítsuk a jelenséget, hanem meg is előzzük. Uniós szinten különböző kezdeményezések eltérő időintervallumokban vannak folyamatban, ezért is szükség van az erőforrások koordinációjára. Uniós szinten korábban is rengeteg stratégiai dokumentum született (Stockholm-program, Madrid-jelentés stb.), amelyek sorrendet állítottak fel, de az operatív eredmények a megvalósítás szintjén elmaradtak.

A rendészeti ciklus implementálása négy lépésben történik, ami az adott ciklus végén újabb tölteket ad az újabb rendészeti ciklusnak. Első lépésként szükségessé vált egy felmérés politikai döntéshozók és gyakorlati szakembe-

rek részére, ennek nyomán a bel- és igazságügyi tanács meghozta döntését az Európai Unió belbiztonsági prioritásairól.

A második elemként megjelenő prioritások meghatározása és többéves stratégiai tervek kidolgozása terén fontos szerepe van az Europolnak és az általa előállított szervezettbűnözésfenyegetettség-értékelésnek (OCTA), amelyet a tagállamok által beküldött részelemzések alapján készít el. Következő elem a rendészeti ciklus végrehajtása és a monitoring, ennek alapjai az operatív akciótervek. Ennek keretében a tagállamok saját elhatározásuk alapján vállalnak kötelezettséget egyes akciók vezetésére, irányítására, illetve az azokban való közreműködésre. Utolsó lépésként az értékelésre kerül sor évente, valamint a projektek befejezésekor.

Az Európai Unió Tanácsa által elfogadott – a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2014–2017 közötti évre vonatkozó – szakpolitikai ciklus stratégiájában tizenegy prioritás meghatározására került sor (illegális migráció, emberkereskedelem, áru- és termékhamisítás, áfacsalás, kábítószerbűnözés, bankkártyacsalás, kibertámadások, online gyermekpornográfia, illegális fegyverkereskedelem, tulajdon elleni bűnözés). Az egyes bűnügyi prioritási területeken többéves uniós stratégiai célokat jelöltek ki, és ezek elérése érdekében különböző uniós szintű akciókat indítanak éves műveleti akciótervek alapján. Az Európai Unió belbiztonságért felelős bizottsága (COSI) jóváhagyta az európai súlyos és szervezett bűnözés szakpolitikai ciklus (EMPACT) illegális bevándorlás prioritás 2015. évi műveleti akciótervét (OAP).

Mivel az illegális migráció elleni fellépésben Magyarország több akció tekintetében irányítói feladatokat lát el, hazánkban hangsúlyosan kell kezelnie az illegális migráció elleni fellépés kérdését. Az előzőkre tekintettel az EMPACT-akciótervben⁴ meghatározott feladatok végrehajtásáról szóló ORFK-utasítás stratégiai célként tartalmazza az előbbi tárgykört érintő magyar közreműködést.

Az illegális migráció prioritáson belül a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda nemzetközi bűnözés elleni főosztály illegális migráció elleni osztály által vezetett Hunting Ground-, Falko- és Transeet-akciókon túl Magyarország 2015 negyedik negyedévével további akcióban, a Frontex által vezetett JAD Danube-akció vonatkozásában is érintetté vált.

A Hunting Ground egy illegális migráció elleni közös nyomozati és felderítő projekt, ami elsősorban az Európai Unió külső határának magyar–szerb

⁴ EMPACT = European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats, azaz európai multidiszciplináris platform a bűnügyi fenyegetettségek ellen

szakaszán elkövetett embercsempész tevékenységre fókuszál. Az akció célja a Törökországból kiinduló, Görögországon, a Nyugat-Balkánon át Magyarország és Ausztria irányába tartó nyugat-balkáni illegális migrációs csatornán kialakult főbb embercsempész gyűjtőhelyek beazonosítása és felszámolása.

A Falko-projekt hasonló tárgykörben, de a koszovói migránsok csempészetére összpontosító tevékenységet takar, míg a Transeet-akció célja a nyugat-balkáni migrációs útvonalon keresztül, az Európai Unió külső határát elérő illegális migrációt elősegítő szervezett bűnözői csoportok elleni küzdelem sikeres közös büntetőeljárásokban történő megnyilvánulására fókuszál.

A Frontexszel közösen vezetett JAD Danube-akció célja az integrált határigazgatással összefüggő koncepció gyakorlati megvalósítása érdekében a bűnügyi szolgálati ág illegális migrációhoz kapcsolódó bűnüldöző munkát végző szervezeti elemei, valamint a határrendészeti területen tevékenykedő egységek bevonása, a köztük zajló információcsere célirányossá tétele, felgyorsítása. A kölcsönösen megosztott információk felhasználásával lehetőség nyílik a határ- és mélységi területen az illegális migráció elleni fellépésben érintett szervezeti elemek tevékenységének célirányos megszervezésére, valamint az erők és eszközök hatékony elosztására hazai és nemzetközi szinten is.

Összegzés

Az előzőekből jól látható, hogy Magyarország az általa vezetett akciók során a műveleti megközelítésre, a gyakorlati feladat-végrehajtásra koncentrál. 2015-ben és 2016-ban a korábbi tervezésnek megfelelően Magyarország mint akcióvezető jelentős mértékben tudta finanszírozni az illegális migrációval összefüggő szervezett bűnözés elleni küzdelem keretében a műveleti tevékenységét EMPACT-forrásokból. Az elmúlt években a nemzetközi szintű bűnüldöző munka finanszírozása, illetve a gyakorlati megvalósítás során szerzett tapasztalatok további alapot adnak a 2017. évi stratégiai célok megfogalmazásához, és a cselekvési területek behatárolásához.

A jövőben hosszabb távon számolni kell azzal, hogy a migránsok eredeti céljuknak megfelelően megpróbálnak olyan lehetőséget választani az Európai Unió területére való eljutáshoz, aminek egyik meghatározó opciója az embercsempészek segítségének igénybevétele.

Az elmúlt időszakban a Magyarországot érintő illegális migrációval összefüggésben bekövetkezett események elemzése alapján egyértelműen kimutatható, hogy a háttérben nemzetközi szinten szervezett embercsempész

csoportok működnek. A jövőben az embercsempész tevékenység fokozódó aktivitására kell számítani, ebbe más országok területén lévő bűnszervezetek is bekapcsolódnak. Jogellenes tevékenységükhöz igénybe veszik a magyar elkövetőket, tekintettel azok helyismeretére, kapcsolatrendszerére. Az előrejelzések (mind uniós, mind nemzeti szinten) azt mutatják, hogy a migrációs helyzet súlyosbodni fog. A migrációt kibocsátó országokban az elmúlt években meglévő faktorok (globális felmelegedés, rossz gazdasági körülmények, politikai, faji, vallási, etnikai alapú ellentétek) továbbra is fennállnak, ezek eszkalálódása várható.

A jelenlegi adatok alapján a most aktuális tendenciák alapvetően nem változnak meg, a nyugat-balkáni útvonalon továbbra is jellemző lesz a határátkelőhelyeken a gépjárműben megbújás, elsősorban afgán, pakisztáni, török, szír, egyiptomi, afrikai és más arab migránsok tekintetében. E mellett a klaszszikus zöldhatáron való, embercsempészek által segített illegális migráció is tartósan jelen lesz. Fokozottan számolni kell az EU területére illegálisan bejutó migránsok tartózkodásának legalizálása, valamint a hozzátartozóik bejuttatása érdekében az okmányhamisítások, érdekházasságok számának növekedésével is.

A Magyarországot érintő illegális migráció visszaszorításának egyik meghatározó eleme a bűnszervezetek elleni bünygyi fellépés, amely összhangban van az unió által szorgalmazott megelőzésen és a hírszerzésen alapuló rendészeti megközelítéssel. A tevékenység alapja a folyamatos elemző-értékelő munka, megállapításait mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban hasznosítják, kiemelve a határrendészeti szolgálati ág felderítési információkkal történő támogatását.

Erre kell épülnie egy olyan specializált felderítő és bünygyi tevékenységnek, amely kiaknázza a komplex határbiztonsági rendszer által nyújtott információkat, együttműködési lehetőségeket, és ezáltal képes hatékony, támadólagos és preventív fellépésre a szervezett bűnözés ellen.